

Catalunya i la Pau de Westfàlia.
La missió diplomàtica de Fontanella al Congrés de Münster

JOAN BUSQUETS
Facultat de Teologia de Catalunya

En aquest article tracto de la intervenció catalana a la cimera per la Pau de Westfàlia. Josep Fontanella fou qui representà els interessos de Catalunya en una batalla diplomàtica lliurada amb tant d'esforç com poc èxit. La documentació bàsica que utilitzo en aquest treball és la correspondència del nunci Fabio Chigi –futur papa Alexandre VII–, que era l'àrbitre al congrés de Münster.¹

La Pau de Westfàlia (1648)

Una conferència d'extraordinària complexitat, interrompuda i represa diverses vegades, havia de portar la pau a l'Europa esquincada per la Guerra dels Trenta Anys. Westfàlia representa una fita convencional en la història europea. En realitat, no fou un èxit, ja que la contesa bèl·lica va continuar entre les corones de França i d'Espanya, i Catalunya va ésser-ne la víctima. Però altres nacions petites van fer els tractes amb més fortuna i van ser reconegudes, com els Països Baixos; o van haver d'esperar encara, com Portugal. La conferència per la pau fou un joc d'interessos, però també un esforç diplomàtic de gran volada –àdhuc per l'intercanvi cultural– que obria la porta a un nou equilibri a Europa.

El congrés de Münster afectà dramàticament el destí polític de Catalunya. La rebel·lió havia portat els catalans –de la mà poderosa de

---

¹ Actualment es troba a la Biblioteca Vaticana [BAV], secció de manuscrits, que ha incorporat les antigues biblioteques Chigi i Barberini. Una part del fons Chigi ha estat editat: cf. Vlastimil Kybal i Giovanni Incisa della Rocchetta, *La Nunziatura di Fabio Chigi (1640-1651)*, vol. 1, tom 2 [= *Miscellanea della R. Deputazione Romana di Storia Patria*], Roma, 1943-1946. (La documentació de Chigi conté diverses parts. Citem *Nunziatura, Lettere da Münster o Diario*, segons pertoca. Posem *Kybal-Incisa* quan la cita correspon a notes i comentaris dels editors).

Richelieu— a entrar en la Guerra dels Trenta Anys (1618-1648), en el seu darrer període.² El Principat i els Comtats van esdevenir un nou escenari bèl·lic, en el qual van combatre soldats de molt diverses nacions. La nombrosa literatura de l'època sobre la revolta i la guerra de Catalunya, engendrada pels dos bàndols enfrontats però escrita també des d'altres països, indica fins a quin punt el conflicte polític dels catalans va interessar a tota Europa.³

Al congrés per la pau, Fontanella va haver d'actuar sempre en un segon rang, a l'ombra de França, i enmig del desdeny dels ambaixadors de les monarquies en conflicte. Fontanella, però, es va fer notar a Münster, i maldava per ser rebut i escoltat, amb l'afany d'exposar les raons i propòsits de la causa catalana. Tanmateix, a la fi, les seves gestions van resultar inútils. Ni ell ni els seus successors van aconseguir ser escoltats ni rebuts pels mediadors a Westfàlia, el nunci pontifici i l'ambaixador venecià.

Els preparatius per la conferència

Promogudes pel papa Urbà VIII i la República de Venècia, les gestions per la pau es van iniciar quan començava el darrer període de la guerra (1635). El 1636 es reunia un congrés a Colònia que acabà en fracàs. Finalment, s'acceptà la proposta de l'ambaixador francès de reprendre la conferència de pau, en dues ciutats de Westfàlia: a Münster, es reunirien els prínceps catòlics alemanys, Espanya i França; mentre que a Osnabrück, els prínceps protestants i Suècia. L'emperador havia de tenir representants a les dues ciutats.

El congrés es va inaugurar oficialment a Münster el 23 de març de 1642, però fins el 1644 no hi envià els seus delegats l'emperador Ferran III i, aleshores, s'hi van traslladar els dos mediadors, el nunci apostòlic, Fabio Chigi, i l'ambaixador de Venècia, Alvise Contarini. L'inici real del

² Ho interpretava clarament així el P. Batllori, quasi mig segle enrere: cf. Miquel Batllori, «Catalunya entra a la Guerra dels Trenta Anys», dins *Vuit segles de cultura catalana a Europa*, Barcelona, 1958, pp. 109-112. La nostra historiografia ha ignorat quasi sempre el caràcter internacional de la "Guerra de Catalunya" (1640-59). Sanabre, que havia estudiat els arxius de París, ho lamentava. El mateix J. Vicens Vives despatxa la «insurrecció de Catalunya», en quatre ratlles, mentre dona molt relleu a la dels Països Baixos. Cf. Ramon Vidal, «Pròleg» a *Les Corts Generals de Pau Claris*. Edició de Basili de Rubi, Barcelona, 1976, pp. 17-43.

³ Cf., p.e.: Luca Assarino, *Delle Rivolutioni della Catalogna*, Bolònia, 1645.

Congrés fou el 1645. L'entesa era ben difícil i el fet de les dues seus encara ho complicava més.

Els representants de les nacions al congrés

Els plenipotenciaris i ambaixadors de cada país eren aquests:

L'emperador Ferran III va enviar com a representant seu a Münster el comte Maximilià von Trauttmansdorf. França estava representada pel duc de Longueville, juntament amb el comte d'Avaux i el marquès de Sable. Longueville presidia la delegació, però era d'Avaux qui portava el pes de les negociacions.⁴ Els plenipotenciaris de la monarquia espanyola eren el comte de Peñaranda; i els diplomàtics Saavedra Fajardo i Antoni Brun.⁵ Finalment, el nunci Chigi i l'ambaixador Contarini eren els mediadors i presidien les converses a Münster i a Osnabrück respectivament. Entre ells col·laboraven estretament. Tanmateix, el nunci estava més travat i no volia ofendre les potències catòliques, o sigui les corts de Madrid i de Viena. En canvi, el venecià era més obert i recomanava escoltar a tothom.⁶

Mentre les converses s'entretien i quedaven frenades per qualsevol qüestió de protocol o susceptibilitat, la guerra continuava en tots els fronts. Cada nova victòria, és clar, repercutia en les exigències del bàndol

---

⁴ El rei de França ja era Lluís XIV (1643-1715), amb el cardenal Juli Mazzarino de ministre. Els plenipotenciaris eren: Enric d'Orleans, duc de Longueville; Claude de Mesmes, comte d'Avaux, i Abel Servien, comte de la Roche.

⁵ El comte de Peñaranda, Gaspar de Bracamonte, presidia la delegació; però els negociadors eren Saavedra i Brun, diplomàtics de carrera. Saavedra s'havia iniciat en les negociacions internacionals com a secretari de l'ambaixador d'Espanya a Roma, el cardenal Gaspar de Borja, al qual ell mateix va succeir. Antoni Brun, natural del Franc Comtat, conseller de Flandes, era un diplomàtic que destacà sobretot en el tractat de pau amb les Províncies Unides (Holanda) i que seguidament fou nomenat ambaixador a la Haia.

⁶ Fabio Chigi, natural de Siena (1626), era nunci a Colònia i fou nunci extraordinari al Congrés de Pau, primer a Colònia (1639-44) i després a Münster (1644-49). Tenia fama d'inclinar-se als interessos de França i, en morir Urbà VIII (†1644), tothom pensava que perdria la confiança del nou papa, Innocenci X (1644-55), més inclinat a la Casa d'Àustria. Però va ser confirmat en el càrrec de mediador, per suggeriment de França. Chigi era un home culte, poeta italià i llatí. Fou Secretari d'Estat (1651-55) i, finalment, elegit papa (Alexandre VII, 1655-67). Alvisse Contarini (Venècia 1597-1651), de família d'ambaixadors i governants, va viure quasi sempre fora de Venècia, ocupat en ambaixades: la Haia, Londres, París, Roma. El 1643 fou enviat a la Conferència de Westfàlia, com a mediador en nom de la República de Venècia.

vencedor i capgirava les converses diplomàtiques. Era un fer i desfer continuat.

Al congrés per la pau també hi havia representació dels holandesos, portuguesos i catalans, cadascun pel seu compte. Eren nacions en rebel·lia, que havien optat per separar-se de la monarquia espanyola. La seva presència tenia per objectiu evitar una resolució, tractat o treva contrària a les seves intencions. França els protegia, bo i integrant-los a la seva delegació. Amb aquesta fórmula van ser acceptats al congrés.

Tanmateix, la respectiva situació dels Països Baixos, de Portugal o de Catalunya era ben diferent.

A inicis del segle XVII, la guerra contra els holandesos ja estava pràcticament perduda i la cort espanyola volia negociar la pau amb les Províncies Unides. Molts estats europeus ja les havien reconegut, tenien una administració eficaç, un comerç transoceànic florent i una capacitat natural de protegir-se contra l'invasor. Resultava utòpic reconquerir la terra holandesa i, encara que això feria el seu orgull, la cort espanyola orientà totes les energies a assegurar la integritat peninsular. El Tractat de Múnster va reconèixer la independència holandesa.⁷

Portuguesos i catalans, en canvi, estaven molt lluny de poder obtenir el resultat dels holandesos. Anaven sempre junts, tenien idèntiques pretensions secessionistes contra la mateixa corona i podien actuar només dins la delegació francesa. A Múnster van trobar grans dificultats per ser acceptats com interlocutors. Els mediadors, tant el papal com el venecià, no els miraven amb bons ulls. Els portuguesos, tanmateix, tot i haver-se alçat contra la política del comte-duc més tard que els catalans, gaudien d'un prestigi internacional més consolidat i van tenir més pes al Congrés de Múnster. En efecte, disposaven d'un rei o d'un pretendent a la corona, Joan de Bragança; la classe dirigent estava més unida; tenien un imperi colonial i utilitzaven arguments més convinents en l'àmbit diplomàtic: que el papa havia rebut el seu enviat a Roma, el bisbe de Lamego, o que el delegat al Congrés portava el títol d'ambaixador.⁸

Les nacions rebels, doncs, també van tenir a Múnster els seus representants. Els holandesos van enviar Adrià Pauw i Jan van Knuyt. Els

⁷ Cf. Jorge Castel, *España y el Tratado de Munster*, Madrid, 1956, pp. 15-16.

⁸ Dom Miguel de Portugal, bisbe de Lamego, havia estat rebut per Urbà VIII, en *Visita ad Limina* (com a bisbe; no com a ambaixador dels portuguesos rebels); cf. Kybal i Incisa della Rocchetta, *La Nunziatura di Fabio Chigi*, ob. cit., p. 613. El portuguès enviat a Múnster era, des de 1642, ambaixador als Països Baixos: Francisco de Andrade Leitão; cf. *Kybal-Incisa*, p. 201, nota 2.

portuguesos, Luis Pereira de Castro, al qual més tard (1644) es va afegir Francisco Andrade Leitão, ambaixador de Portugal a Holanda.⁹ Catalunya, per la seva banda, va enviar el jurista Josep Fontanella, un dels caps de més prestigi del partit secessionista. Fontanella, però, va ser tractat a Münster simplement com un revoltat, com a representant d'un bàndol, no d'un país.

Catalans a Münster

L'aventura catalana a Münster i el munt de dificultats que va trobar el representant del Principat, posen de manifest la divisió interna dels catalans i la maniobra política de què foren víctimes per part de França. Les institucions polítiques catalanes, des del començament, van ser reticents a enviar un delegat al congrés de Münster. D'una banda deien que corresponia al sobirà de defensar el cas de Catalunya en una conferència internacional. De l'altra, desconfiaven dels francesos, bo i pensant que els volien utilitzar.¹⁰

Josep Fontanella era fill del famós jurisconsult Joan Pere Fontanella.¹¹ Professor de dret a la Universitat de Barcelona i, com el seu pare, políticament partidari de trencar amb la monarquia espanyola, Josep havia participat en el consell secret (estiu de 1640) que negocià l'aliança amb França. El 1642 va ser nomenat Regent de la Reial Cancelleria, ofici

⁹ Els portuguesos van tenir l'habilitat d'enviar clergues, tant a Roma com a Münster: el bisbe de Lamego; Pereira de Castro era canonge de Coimbra; el P. Antonio Vieira que era jesuïta de prestigi internacional; el prior Nicolau Monteiro, enviat a Roma, fou mort per un escamot de l'ambaixador espanyol, l'abril de 1645.

¹⁰ Carta de Vincenzo Candiotti, ministre pontifici a Catalunya, adreçada al cardenal Francesco Barberini (Barcelona, 30 de juny 1643): BAV, Barb. Lat. [*Barberini Latino*] 8535, f. 89. Cf. també Josep Sanabre, *La acción de Francia en Cataluña (1640-1659)*, Barcelona, 1956, pp. 353-365.

¹¹ Joan Pere Fontanella, nascut a Olot de família modesta, formava part del grup de juristes que s'havia guanyat una influència creixent en la política dels consistoris catalans, des de l'estament ciutadà. Així van poder conduir la conspiració per separar-se de la corona espanyola i buscar la protecció de la de França. Conseller en Cap de Barcelona, el 1640 feu costat a Pau Claris. El 1641 deixà la política activa, que continuà el seu fill Josep. Cf. Josep Murlà i Josep M. de Solà-Morales: «Aportació a la biografia de J.P. Fontanella», *Homenatge d'Olot a J.P. Fontanella*, Olot, 1991, pp. 9-19; Antoni Simon, *Els orígens ideològics de la revolució catalana de 1640*, Barcelona, 1999, pp. 310-311.

que havia adquirit un poder notable i que presidia el Consell Reial de Catalunya.¹²

La primera notícia sobre la possibilitat d'enviar un representant a Múnster, va arribar a Barcelona a través de l'agent català a París. Isidre de Pujolar, a finals d'abril de 1643, va escriure a les autoritats catalanes sobre la conveniència d'elegir «una persona eminent, bon patriota, ben informat de les lleis i privilegis de Catalunya i de les raons que van portar-la a posar-se sota la protecció i obediència del rei de França». També havia de conèixer els esdeveniments polítics dels darrers anys. La missió d'aquest enviat al congrés per la pau era la d'assessorar els ministres de França en els afers de Catalunya. La notificació oficial arribà més tard, el juliol, amb una carta del rei als diputats i consellers. Els demanava que designessin una personalitat «capaç, fidel i ben instruïda en lleis i història del país», per facilitar totes les dades als ambaixadors francesos a Múnster. Aquests tenien l'encàrrec de defensar els interessos dels catalans i alhora la seva submissió a França, així com els drets històrics d'aquesta corona sobre Catalunya, però calia que estiguessin ben documentats. El personatge fou triat amb molta cura pels consistoris i sortí elegit per unanimitat. El perfil que s'exigia encaixa perfectament amb les qualitats i la trajectòria pública de Josep Fontanella, bon coneixedor de les lleis del pactisme i partidari de la llibertat constitucional per escollir monarca.

El representant papal, Vincenzo Candiotti, quan notificà a la cúria papal qui era l'escollit per anar a Múnster a defensar l'opció política de Catalunya, ho féu en aquests termes: De part dels magistrats de la Diputació i del Consell de Cent «si è concordemente elletto la persona del dottor Giuseppe Fontanella, Regente del Consiglio Reale, il quale parte giovedi prossimo [...]. È buon giuriconsulto, ha sempre maneggiati questi affari dal principio delle revolutioni, è huomo discreto e talmente sagace, che ariva al subdolo». A continuació exposava la malfiança i el temor dels catalans per una possible restitució del Principat. Els ministres

---

¹² Pel significat del càrrec de Regent, cf. Victor Ferro, *El dret públic català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Vic, 1997, pp. 58-61. Fontanella va estar contínuament enfrontat amb Pere de Marca, per la seva política repressiva a Catalunya, i, quan Barcelona es rendí, va haver de refugiar-se a Perpinyà. Fou recompensat amb el càrrec de president del Consell Sobirà del Rosselló, des del qual maldava per la reunificació de Catalunya i la seva total incorporació a França. També va ser premiat pel rei francès amb el títol i els béns de comtat de Peralada. Cf. Antoni Simon, ob. cit., p. 311.

francesos a Barcelona, pel seu cantó, negaven aquesta decisió i argumentaven que el que París necessitava era poder aportar a la conferència per la pau les raons legals que donaven legitimitat a la revolta i la guerra de Catalunya, i els drets de la corona francesa com a successora de la casa d'Anjou. És per això que requereixen un assessor competent.¹³

Fontanella va sortir de Barcelona a mitjans d'agost en direcció a la cort de París. Aquí va ser rebut per la reina regent, Anna d'Àustria (Lluís XIV era encara menor d'edat) i, pocs dies després, més detingudament, pel cardenal Mazzarino, que li manifestà un gran desig de conservar Catalunya unida a França i prometé que, en l'imminent congrés per la pau, tot es faria a plena satisfacció dels catalans. Finalment, a l'octubre, marxà cap a Holanda, on també s'entrevistà amb els dirigents neerlandesos. En aquesta missió diplomàtica, Josep Fontanella tingué sempre la companyia del seu germà, Francesc, que li feia com de secretari i l'ajudava a preparar els memorials convenients. En efecte, s'havia donat ordre de treure dels arxius de Barcelona la documentació històrica que pogués servir per a la seva missió.¹⁴ El viatge de París a Holanda el van fer en companyia dels delegats francesos i de l'enviat portuguès, bo i travessant —no pas sense risc— el Flandes espanyol. Fins a primers de març de 1664 van romandre a la Haia. Fontanella dedicà aquests quasi tres mesos a redactar el protocol d'entrada a Münster; però aprofitava els dies també per admirar el vigor i la prosperitat d'Holanda, comparada amb la misèria de Catalunya, i per embastar projectes de futurs tractes comercials.¹⁵

De fet, Fontanella va actuar com un diplomàtic lúcid i astut. Desconfiava dels francesos i vigilava que no fessin una mala jugada al seu país. Va estar a l'alçada d'una missió diplomàtica ben difícil. Els ambaixadors francesos li ho reconeixien. Amb prudència, sabia adaptar-se, esperava el moment d'intervenir i aprofitava les ocasions. Però no va

¹³ Candiotti a Barberini (Barcelona, 18 d'agost 1643): BAV, Barb. Lat. 8535, f. 98.

¹⁴ Cf. *ibíd.*, f. 98v. Unes setmanes després —18 d'octubre de 1643— va arribar la ratificació d'aquest propòsit pel mateix Mazzarino: «Tingueu per ben cert que els ambaixadors del rei defensaran els vostres drets, amb el mateix entusiasme que els altres negocis de la Corona» (Sanabre, *ob. cit.*, p. 354, notes 3 i 5).

¹⁵ Fontanella no oblidava pas quin era l'objectiu principal de la seva missió a Münster, però també propugnava reiteradament que Catalunya havia de tenir comerç amb Amèrica i amb tot el món, que és el que ha enriquit ràpidament els holandesos (carta 18 octubre 1643), cf. Sanabre, *ob. cit.*, p. 355.

ser ben tractat. Els mediadors van tenir-li escassa consideració. De sobte, la cort de París el va destituir, per considerar-lo poc addicte, i va fer servir l'excusa d'una entesa secreta amb els espanyols, cosa totalment inversemblant. No va vendre Catalunya, ni a uns ni als altres. Però sí que, per a ell, els interessos del seu país passaven al davant de les conveniències de França. Per això desvetllà sospites a la cort i va ser rellevat. Els seus successors a Münster, en canvi, van claudicar davant la política francesa i van traïr el mandat de la Generalitat.¹⁶

Les qüestions conflictives per a Catalunya

Quasi tots els temes que es van tractar al congrés afectaven, de prop o de més lluny, Catalunya i el seu futur polític. Tot depenia dels acords que s'arribessin a signar. Tanmateix, a partir de la documentació del fons Chigi, a la Biblioteca Vaticana, he seleccionat els principals problemes que Fontanella va haver d'afrontar.

1. *La treva immediata*

Des de Roma –la Secretaria d'Estat–, s'aconsellava Chigi i els altres nuncis que procuressin, primer de tot, «la sospensione delle armi». El nunci expressava la dificultat que això es volgués sincerament, ja que ni els imperials ni els espanyols no la desitjaven.

La iniciativa era lògica, però també la més temuda pels catalans. Suposava un perill real per Catalunya. Sempre, des de Barcelona s'insistia a Fontanella que no acceptés la pau o la treva, mentre Tarragona, Tortosa i Lleida (i, després, Roses) no haguessin estat conquerides i reincorporades a la resta del territori català.¹⁷ Sense la reunificació del país no podia ser perdurable la pau. A l'horitzó, els consistoris de Barcelona la tenien com la solució més negativa: la partició de Catalunya.

¹⁶ Francesc Martí Viladamor i Josep d'Ardena eren més profrancesos i van acabar destituïts dels seus càrrecs per les mateixes autoritats catalanes; cf. Sanabre, ob. cit., pp. 357-362; Simon, ob. cit., pp. 314-316.

¹⁷ Cf. carta de Candiotti a Berberini (30 de juny 1643): BAV, Barb. Lat. 8535, f. 89. Els espanyols temien que l'exèrcit francès que lluitava a Alemanya fos traslladat al front de Catalunya. Roses no va ser recuperada pels francesos fins l'abril-maig de 1645. Cf. Sanabre, ob. cit., pp. 339 i ss.

2. *Portuguesos i catalans*

Des la seva arribada a Münster, el nunci Fabio Chigi estava desconcertat, ho manifestava sovint, i apareix així en la correspondència. Conscient de la seva missió de mediador, que ja s'albirava prou complicada, no podia entendre ni acceptar que, enmig dels plenipotenciariis de les corones en conflicte, hi hagués també a Münster delegats de Portugal i de Catalunya. Sempre són tractats així, junts, com una parella incòmode. Chigi comptava amb els plenipotenciariis dels estats en guerra, àdhuc amb els evangèlics i reformats enviats pels seus prínceps. Però, què hi fan al congrés uns rebels al seu rei, amb la pretensió de ser rebuts i escoltats?¹⁸

La raó de fons apareix ben explícita en la correspondència de Chigi:

A questi giorni [1-8 juliol 1644] mi han voluto visitare un Portoghese et un Catalano, ciascuno da per sé, e benchè dicessero come privati, non gli ho nondimeno ammessi... per non dare occasione di disturbo e di ombra alla Spagna; che con privata visita non si mischiase alcun negotio di quelle parti, convenendo ciò al ministero di mediatore egualmente con tutti.¹⁹

Chigi ho expressa en un document xifrat del 9 de desembre de 1644, enviada al Secretari d'Estat, cardenal Pamfili: Els portuguesos han tornat a intentar de fer-li visita, però el nunci l'ha refusada. Havien fet la petició a través d'uns religiosos i demanaven de ser rebuts privadament. Però no els ha volgut rebre, perquè ja els havia donat la negativa i només pot rebre els plenipotenciariis de França. Els francesos havien insistit també a favor d'ells, fent argument d'una audiència concedida pel Papa Urbà (VIII) al bisbe de Lamego. Però el nunci replica que aquest havia estat rebut només com a bisbe, en visita *ad limina apostolorum*, i no com a ambaixador del Rei de Portugal.²⁰ Chigi té una postura tancada i ferma.

¹⁸ «Si allude a quei Portoghesei (con capo Luigi Pereira de Castro) ed a quei Catalani (con capo il presidente di Catalogna Giuseppe Fontanella) che erano venuti a Münster con i plenipotenziari francesi, come gentiluomini al loro seguito, e che poi volevano trattare coi mediatori degli interessi dei loro paesi, in rivolta contro la Spagna»; cf. Kybal i Incisa della Rocchetta, *La Nunziatura di Fabio Chigi*, ob. cit., pp. 98-99, nota 3. A Münster, els catalans vivien a part dels francesos, amb seguici digne i carrossa, però vestien de dol com ells, per la mort de Lluís XIII (cf. ibídem, p. 464 i nota 2).

¹⁹ Segons Chigi, així ho exigia el Breu del papa, amb el qual l'enviava a aquesta missió pacificadora a Münster [Chigi a Melzi, 8 juliol 1644]: *Lettere da Münster*, p. 421.

²⁰ Es tracta del bisbe de Lamego, Dom Miguel de Portugal, que va romandre més d'un any a Roma (1641-1642) com ambaixador dels portuguesos. Finalment, fou expulsat.

Els francesos insistien que els podia rebre i escoltar com a catòlics. Tanmateix el nunci, escrupolós del seu ofici de mediador, volia evitar qualsevol ombra de desconfiança dels plenipotenciaris, i demanava que ho comprenguessin. Deia que estava més disposat a rebre holandesos i suecs, amb els quals França s'havia obligat pels tractats, però es negava en rodó a donar audiència als portuguesos i catalans.

Aquesta actitud fou titllada d'intransigent entre la major part dels diplomàtics que es trobaven a Münster. Àdhuc en una reunió amb Saavedra Fajardo i Brun, plenipotenciaris espanyols, amb els quals el nunci manté molt bon tracte,²¹ els demana si la presència i el paper dels enviats de Portugal i de Catalunya és legal. Els espanyols li expliquen que «possono starvi, come di famiglia dei francesi» i àdhuc fer visita «come lor mandati», però «senza entrar in negotiatione».²²

3. Desconsideració i menyspreu

Chigi passà de la "sorpresa" a la desconsideració. El nunci-mediador, es va convertir en un autèntic mur de contenció per la missió diplomàtico-informativa, tant dels portuguesos com dels catalans. Primer, protestà enèrgicament de la vinguda d'un «ambaixador català a Münster». Demanà als francesos que no vingués o, almenys, que li llevessin aquest títol.²³ Però, el prejudici es va mantenir fins al final, i Fontanella no fou ni rebut ni escoltat pel nunci.

L'altre mediador, l'ambaixador venecià Alvise Contarini, comprenia les raons que tenien els catalans i portuguesos per demanar una audiència, i aconsellava Chigi que els rebés i escoltés, en una entrevista de caràcter privat. Ell pensava fer-los cridar i escoltar-los. Però el nunci s'entos-

---

arran d'un enfrontament provocat pels espanyols (20 novembre-18 desembre 1642): *Kybal-Incisa*, p. 151, nota 3.

²¹ Les visites de "Don Diego" —com anomena Chigi a Saavedra— són constants: ara li notifica la victòria dels espanyols a Lleida, ara que el portuguès vol visitar-lo afegint-se als ambaixadors d'Holanda. També parlen de llibres. Chigi el consulta molt sovint (cf. *Diario, Münster 1644-45*, p. 151). Quan els ambaixadors espanyols li agraeixen la decisió de no voler rebre els portuguesos i catalans, el nunci queda torbat, perquè la coneixença del fet compromet el seu paper d'àrbitre. Es lamenta que a ell i a la Santa Seu, uns els acusen de ser profrancesos, altres de proespanyols, i veu amenaçada la seva missió mediatòria (cf. *ibid.*, p. 166).

²² *Diario* [20 juny 1644]: p. 152.

²³ El nunci deia que per als catalans l'estada a Münster era perillosa «perchè per loro non è qui sicurezza nè passaporto, se non quanto siano della corte dei plenipotenziarii di Francia» [17 juliol 1644]; cf. *Diario*, p. 179.

sudeix en la negativa i prefereix haver d'explicar les raons de la seva postura. Per últim diu a Contarini, que estaria disposat a concedir una única audiència al portuguès, però no al català.²⁴

4. Els títols del català

El nunci papal tenia una mala disposició envers l'ambaixador català. L'acusava d'estar en connivència amb l'ala més dura del grup negociador francès²⁵ i es queixava que hagués escampat per Münster una falsedat contra la nunciatura: deia que havia rebut paraula de ser escoltat, quan mai no ha existit aquesta promesa, segons Chigi.

També sorprèn la guerra de títols. En el congrés es protestava o es reclamava un tractament o un títol molt sovint. Per l'ocupació dels territoris en guerra, a vegades, un títol era reivindicat pels dos bàndols, i són freqüents les atribucions equivocades o abusives.

El títol de "comte de Barcelona" que, en el concepte de monarquia pactista catalana, corresponia al rei, fou objecte de disputa i d'error molt sovintejat. L'abril de 1644, Chigi registra la queixa formal dels francesos perquè el rei d'Espanya feia servir el títol de "Senyor de Barcelona", que corresponia al seu rei, el qual ho era en exercici. Sembla que Chigi concedia molta importància a un greuge com aquest, i consultà a Roma. Però la Secretaria d'Estat s'ho agafà amb més calma i realisme, i digué que era natural que l'utilitzessin les dues monarquies, ja que per això estaven en guerra.²⁶

Més tard els francesos van demanar que en els documents de la Santa Seu no s'intitulés el rei d'Espanya com a «rei de Portugal i comte de Catalunya» [*sic*], perquè ja no n'és.²⁷

Hi havia també la sospita constant de Monsenyor Chigi sobre els títols que exhibia Fontanella. El nunci demanà als plenipotenciaris espanyols (Saavedra i Brun) el sentit i l'autenticitat del títol que feia servir de "President de Catalunya". Li explicaren «che non è titolo finto, ma vero, et è per quel paese di là, che qua è come privato, e però mostrano di non offendersene». De fet, Fontanella era Regent de la Cancelleria de

²⁴ Cf. *Diario*, pp. 179-180.

²⁵ Servien és més apassionat, «si riscalda», i Fontanella, agressiu com ell. D'Avaux es mostra més raonable, potser perquè és més «pio»; cf. *Diario*, pp. 163, 174 i 179.

²⁶ *Diario* [19 abril 1644], p. 102, i *Lettere da Münster* [14 maig 1644], p. 402.

²⁷ Cf. *Diario* [3 oct. 1644], pp. 199-200. El títol *reial* que correspon aquí és el de comte de Barcelona.

Catalunya i, com a tal, exercia la presidència del Consell Reial.²⁸ D'això el nunci deduïa que, si bé legalment formava part de l'ambaixada de França com un conseller d'aquest grup de plenipotenciaris, a l'hora de la veritat, Fontanella pretenia ser rebut a part pels mediadors i amb un títol català de relleu, per tractar dels interessos de Catalunya, terra rebel al rei d'Espanya.

5. *Els portuguesos, també marginats*

A la conferència per la pau, Portugal i Catalunya formaven una parella incòmoda a uns i altres. Els diplomàtics de les potències en general els trobaven agosarats i massa emprenedors, atès que oficialment tenien un paper de segona fila en el marc de la delegació francesa. França va tenir una actitud més generosa amb els portuguesos que amb els catalans. París i Barcelona sempre van relacionar-se amb suspicàcia i amb tensió. Tanmateix, a Múnster, els delegats portuguesos no van rebre un tracte millor que el dispensat als catalans. L'animositat dels espanyols era declarada, i el nunci Chigi no s'estava de compartir-la i augmentar-la. Al costat de Josep Fontanella, sempre hi trobem l'enviat de Portugal, Pereira de Castro, que maniobrava tant com podia per ser rebut pels mediadors del congrés.²⁹ Menys pacient i menys hàbil que Fontanella, la mala opinió que en tenien els altres diplomàtics era notable. Saavedra aprofitava tota ocasió per denigrar el català i el portuguès davant de Mons. Chigi. Sobre el portuguès, en concret, donava la raó al nunci per no voler-lo rebre, ja que tothom estava en contra d'ell i del seu estil intrigant, i afegia que «il portoghese è torbido, che è matto», que no s'hi podia tenir tracte.³⁰

La situació era tan crítica i enutjosa, que Portugal va decidir reforçar la seva representació al Congrés de la Pau. Enviaren a Múnster Francisco de Andrade Leitão, amb el títol d'ambaixador, el qual, sense rellevar Pereira, fou posat per sobre d'ell. Havia estat ambaixador a Holanda i

²⁸ La Reial Cancelleria tenia un president eclesiàstic i un regent –en manca del president i amb les mateixes funcions– que era sempre un jurista laic, Fontanella en aquest cas. Aquest presidia el Consell Reial. El càrrec «representava la culminació de la carrera judicial dintre Catalunya» (Victor Ferro, ob. cit., pp. 58-59).

²⁹ Luís Pereira de Castro (Braga 1582-†1649), enviat portuguès a Múnster era canonge de Coïmbra, conseller del Regne de Portugal i de la Inquisició. Anteriorment havia estat enviat a França i a Anglaterra (cf. *Kybal-Incisa*, p. 152, nota 1).

³⁰ Cf. *Diario* [24 juliol 1644], p. 183.

d'aquí va passar a Münster.³¹ El nunci volia deixar passar temps. L'acceptació de la visita podria girar-se contra els portuguesos mateixos. Tanmateix aquest reforç a l'ambaixada va millorar la situació de Portugal al congrés. En efecte, la Secretaria d'Estat, en resposta a una consulta de Chigi, respongué que els espanyols no trobaven malament que dins la delegació francesa hi haguessin també els seus aliats i protegits. Així l'acord de pau serà més sòlid i no es podrà anul·lar. Però als dos representants portuguesos calia donar-los raons i esperança. Se'ls podia dir que, quan el seu ambaixador fos admès a Roma, se'ls podria rebre oficialment. Un nunci no ha d'actuar diferent o més enllà del que determina la Santa Seu. Amb aquesta resposta, la Secretaria d'Estat volia tranquil·litzar de moment els de Portugal; però és evident que, a més, obria una finestra per a la causa portuguesa, si es compara amb l'actitud romana tan tancada envers la catalana. Cal fer notar que en aquesta xifra del Secretari d'Estat al nunci Chigi, no hi ha ni un sol mot que faci referència a l'enviat de Catalunya, que sempre s'esmentava al costat del portuguès. És el primer document en que la qüestió portuguesa i la catalana no van juntes. I venia de Roma. Certament, un mal auguri.

En un altre marc, cal considerar que, si bé Catalunya i Portugal es trobaven en una situació semblant i s'ajudaven, també hi havia importants diferències. El famós jesuïta portuguès P. Antonio Vieira,³² en la seva ambaixada a Roma, navegà cap a Itàlia en una nau catalana. Havia d'anar de dret a Liorna, però va fer port a Barcelona i romangué uns dies a la ciutat. Vieira no portava cap encàrrec per les autoritats catalanes o franceses, però els feu visita. Batllori recull un comentari que resulta eloqüent de la fràgil i obscura sintonia entre catalans i portuguesos: «fiquei espantado do muito que sabemos de nós, a magoado da pouca notícia que nós temos deles e dos mais», escriu Vieira.³³

³¹ Un eclesiàstic neerlandès fou l'encarregat de presentar-lo al nunci. Escriu a Chigi en nom de l'ambaixador de Portugal, Dr. Andrade, «che vorrebbe visitarmi come privato. Gli dico che gradisco l'affetto, ma che scusi, che non è tempo ancora, per mille rispetti, ancora per suo servitio»; cf. *Diario* [4 oct. 1644], p. 201.

³² Per la personalitat política i literària del P. Vieira, cf. Miquel Batllori, «L'ambaixada de Vieira a Barcelona i a Roma, 1650», dins *Catalunya a l'època moderna*, Barcelona, 1971, p. 350.

³³ *Ibid.*, p. 350: Antonio Vieira, *Cartas* [carta a Pedro Vieira da Silva, Barcelona 23 gener 1650]. Pel messianisme polític ("sebastianisme") a Portugal, cf. Lluïsa Trias i Folch, «Introducció» a A. Vieira: *Sermons*, Barcelona, 1994, pp. 7-22.

6. *Les intervencions de la nunciatura de París*

El nunci a França, Nicolò Di Bagno, es permet sovint ficar-se en els afers de Catalunya i de Portugal, bo i donant consells a Monsenyor Chigi i informant-lo secretament. Vol posar en evidència les conseqüències negatives que podrien derivar-se d'una equivocada actuació de Chigi en els tractats de pau.

Pel que fa a la postura tancada en relació amb els portuguesos i catalans que hi manté el nunci, el de París no la troba encertada. Fins i tot creu que dificulta la confiança de França amb la Santa Seu i, en concret, amb la seva mateixa missió d'àrbitre a Münster. Per això li escriu ben clar que els nuncis a França sempre han mantingut una posició més oberta: «In questa corte, li nuntii, quando la qualità dei negotii così richiede, non restano di trattare con ogni ministro et personaggio, anco non cattolico».³⁴ En una carta (que es va creuar amb la que acabem de citar) Chigi informava al nunci a París dels seus sentiments profunds: no rebia els catalans i portuguesos perquè se sentia molt vigilat i observat i, àdhuc, perquè podia ser contraproduent per als interessos que ells mateixos defensaven.³⁵

Els plenipotenciaris francesos, que Chigi rebia a casa seva també el pressionaven perquè escoltés els delegats portuguès i català; però ell persistia en la negativa. En aquesta ocasió fa servir un argument de conveniència ben diferent: seria fer un tort al rei de França, ja que té l'exèrcit combatent al Principat. Rebre'ls, a més, portaria dificultats al Congrés de Pau. Finalment –segons deixà consignat en el seu Diari, amb espontaneïtat–, va perdre la paciència i explotà en aquests termes:

Gli dico che non voglio entrar in canzone, nè dar protesto io ad alcun disturbo di congresso: e se i francesi facesser forza, mentre che vedessi repugnanza pericolosa per parte delli spagnoli, e non potesse render capaci di ragione quelli di Francia a far obmetter queste visite, parlerei finalmente risoluto che non voglio admetterli, e che me lo facciano comandare dal papa.³⁶

³⁴ Nicolò Guidi di Bagno, va ser nunci a França fins el 1657, quan Alexandre VII el nomenà cardenal. Carta del 29 juliol 1644, a *Lettere da Münster*, pp. 430-431.

³⁵ Chigi a Di Bagno: L'escriu, almenys quatre vegades demanant-li que faci el que pugui perquè París prohibeixi als seus ambaixadors d'insistir perquè concedeixi audiència als enviats de Catalunya i Portugal, ja que «è cosa assai sgradita alla Spagna»; cf. *ibid.*, 422, 426 i 429-430.

³⁶ *Diario* [5 juliol 1644], p. 162.

L'agost de 1644, el nunci de París informava a Chigi de les grans línies d'un projecte de pau general. Podrien quedar per França l'Artois i el comtat del Rosselló, que ara ja posseeix per les armes; però, tota la resta (de Catalunya) la recuperaria la corona d'Espanya. També Pinerolo quedaria per França, mentre Savoia, Màntua, Lorena i el Palatinat serien per la casa d'Àustria. França deixaria d'ajudar els portuguesos i els catalans tornarien a l'obediència del rei d'Espanya, amb privilegis amplis i sense perdre la protecció de França, almenys per uns quants anys (bastants), que exigiria mantenir presidis de tropa en llocs forts, prèviament acordats amb ells.

Dos mesos més tard, el nunci Di Bagno fa un altre sondeig, l'origen del qual vol atribuir al general Francisco de Melo, portuguès al servei del partit espanyol. Atès el progrés dels exèrcits francesos, Espanya s'avindria fàcilment a signar la pau. Però no acceptaria que França continués protegint els rebels. Això els indisposa més que l'ajut de París als heretges d'Holanda i d'Alemanya. Però França mai no deixarà d'emparar els seus aliats, ja que la pau haurà de ser signada no només per les corones, sinó també pels rebels implicats, si es vol que sigui estable.³⁷

Una nova carta del nunci de París, de finals de desembre, avisava Chigi de l'última i ben seriosa proposta. Els francesos es conformen amb Pinerolo i Breisach, el comtat del Rosselló o la part ocupada de l'Artois. Tota la resta la deixen.³⁸ Hi havia un annex a l'esborrany de tractat: els francesos demanarien algunes garanties pels catalans i portuguesos. Es caminava de dret cap a consumir la mutilació de Catalunya. Els antics drets "carolingis" que fins ara s'havien aplicat sempre a Catalunya entera, ara es fan servir d'argument només pel Rosselló.

Les cartes del nunci de París al de Münster tenen per objectiu recordar-li que ha de convèncer les potències de la validesa del projecte francès: «procuri con ogni prestezza di stringere il negozio, perchè haverà l'honore di concludere o di porre in sicuro il piú grande negotio della

³⁷ El tractat «può essere piú stabile di qualunque pace che giamai sia stata fatta»; cf. *Lettere da Münster* [París 22 oct. 1644], pp. 503-504.

³⁸ L'Artois no passà a França fins al Tractat dels Pirineus (1659). Però Pinerolo (Piemont), petita ciutat alpina al S.O. de Torí, juntament amb la Valtellina, pas estratègic entre Itàlia i Suïssa, i Breisach (Selva Negra), porta de l'Alsàcia pel Rin, van quedar per a França al Tractat de Münster.

Christianità». En el cas d'entretener-se o d'ajornar-se podrien sortir inconvenients majors i augmentar les desconfiances recíproques.³⁹

7. Els bisbats i beneficis vacants a Catalunya

Tots els bisbes de Catalunya van ser expulsats o es van exiliar a causa de la guerra i de la incorporació a França. Molts beneficis i càrrecs eclesiàstics quedaven vacants.⁴⁰ Cosa semblant succeïa a Portugal.

Al Congrés de Múnster es tractà d'aquest problema i s'exigia que fossin cobertes les vacants dels càrrecs eclesiàstics segons les presentacions del rei de França. L'al·legació no es feia només per les necessitats pastorals, sinó que es presentava com un greuge de Roma a la Corona. Per la seva banda, la Santa Seu es mantenia a l'espera, precisament per palesar la seva neutralitat. Chigi va escriure al secretari d'estat del nou papa (Innocenci X), expressant la queixa dels francesos perquè tots els nous cardenals eren súbdits del rei d'Espanya o del seu partit. També esmentava la no provisió dels bisbats vacants a Catalunya i a Portugal, i l'avisava que França no li podria fer confiança dels seus projectes si no hi havia un canvi d'orientació. No convenia perdre la informació de París, i Chigi respongué que, precisament pel que feia a la provisió dels beneficis de Catalunya i de Portugal, sabia que el nou Papa hi estava «molto inclinato».⁴¹

8. Fulminant destitució de Fontanella

A Barcelona s'havia presentat l'encàrrec de Fontanella com el d'un plenipotenciari de Catalunya a la conferència de la pau. En realitat, hom vist que era un emissari, integrat a la delegació de França i molt poc considerat pels ambaixadors. Ell, coneixedor de la situació, va actuar amb tacte i paciència. Era molt conscient també que, tot i formar part de la missió francesa, convenia que vigilés els francesos.

Quan el Congrés començava a concretar els acords de pau, arribà un correu extraordinari de París amb la inesperada destitució de Fontanella.

³⁹ Di Bagno a Chigi [París 24 desembre 1644], *Lettere da Múnster*, p. 654 (*Biblioteca Chigiana*, A III, 67, f. 47r).

⁴⁰ Joan Busquets, «Bisbes espanyols i francesos durant la Guerra dels Segadors», dins *El barroc català*, Barcelona, 1989, pp. 61-87.

⁴¹ Chigi a Pamphili [28 abril 1645], *Lettere da Múnster*, pp. 1022-1024, i [5 maig 1645] p. 1053.

El rei la signava. Tot i la seva inestimable aportació a les converses per la pau, se'l creia més útil a Catalunya i havia de marxar.⁴²

El disgust que aquesta decisió provocà en les autoritats catalanes, i en el mateix Fontanella, fou considerable. Ell volia romandre a Münster fins a conèixer el criteri de la Generalitat i del Consell de Cent, però els ambaixadors francesos van creure que havia de marxar immediatament.⁴³ Fontanella, pel seu compte, va decidir deixar el seu germà Francesc a Münster, com a encarregat interí dels afers. Es volia mantenir la mateixa línia en les negociacions, per així no donar raó als qui publicaven que els catalans s'havien avingut amb el rei d'Espanya. Fontanella buscava l'interès de Catalunya, per damunt del de França, i aquest capteniment no fou tolerat per París. L'origen de la destitució s'ha de buscar, però, en l'informe negatiu del bisbe Marca, que exercia un autèntic espionatge sobre què pensaven i deien els cabdills catalans. Les institucions de Catalunya van escriure a París comunicant el seu disgust, i manifestaven que no buscarien substitut si el rei no els ho manava.

Mentrestant, en el congrés de Münster, la destitució de Fontanella causà sorpresa i desconcert, però era interpretada segons els ànims partidistes.

Fou Contarini qui ho va fer saber a Chigi,⁴⁴ però l'endemà l'ambaixador francès, Servien, comunicava oficialment al nunci «che il catalano è stato richiamato dal re a Parigi per valersene».⁴⁵ Contarini va voler parlar amb Fontanella abans no marxés. Chigi, en canvi, només afirma que el va veure acompanyat del venecià a les afores de Münster.⁴⁶

També esclaten els rumors, que revelen una antipatia mútua que arrossegava a la mentida. A Münster van fer córrer que Fontanella havia estat empresonat a França. Els francesos, esverats, digueren que eren els imperials que l'havien segrestat a Westfàlia mateix, camí d'Holanda. Segons Saavedra i Brun era un rumor amb mala intenció. De fet —diuen aquests—, Fontanella podia haver estat agafat moltes vegades, ja que

⁴² La carta de destitució era signada per Lluís XIV el 14 desembre 1644. Cf. Sanabre, ob. cit., pp. 555-556.

⁴³ Marxà el mateix 14 de desembre, amb ordre d'anar a París. Aquí fou retingut tres mesos, fins que a primers d'abril va obtenir permís de sortir cap a Barcelona. Cf. Sanabre, ob. cit., p. 356.

⁴⁴ Contarini li conta que "il catalano" marxa amb el comboi de Mr. Brasset; cf. *Diario*, pp. 277, nota 2; i 278, nota 1.

⁴⁵ *Diario* [15 gener 1645], p. 280.

⁴⁶ Cf. *ibid.*, pp. 280-281.

sortia pels voltants de Münster, sense passaport, i ho feia tot sol, fins a dues hores de camí amb carrossa. Fontanella, per als espanyols era un enemic important: cap principal de la revolta dels catalans, que en el perdó general ofert pel rei, va ser «il primo eccetuato, come totalmente idegno».⁴⁷

La pau avançava lentament i l'acompanyava, com una amenaça, la possibilitat de la partició de Catalunya. Aleshores, per evitar-la, els diputats i consellers van enviar a París, com ambaixador extraordinari, Josep d'Ardena. A finals de 1646 s'hi afegia Francesc Martí Viladamor,⁴⁸ el qual, juntament amb d'Ardena, representaria Catalunya a Münster, sempre sota els francesos. Però París va aconseguir que aquests dos enviats donessin el seu acord a la treva, malgrat que els espanyols encara tenien Tarragona, Tortosa i Lleida, cosa que posava en greu perill la unitat territorial del Principat. Fou tan gran la reacció que, en arribar d'Ardena a Barcelona per explicar l'acord, tots dos emissaris van ser destituïts i exclosos de qualsevol càrrec públic i de tots els que tenien.

La divisió entre catalans va ser tràgica. Fou Pere de Marca, amb la repressió dels caps i dels eclesiàstics considerats no prou fidels a França, qui va convertir el conflicte en una autèntica guerra civil. Pel seu cantó, a Münster, el nunci va mantenir una forta actitud de prevenció contra Catalunya i de desconsideració envers els enviats catalans. Només veia en ells uns rebels al seu rei.

9. *El desengany*

Francesc Fontanella era el germà petit de Josep, que el va acompanyar a París, la Haia i Münster (1644) en la seva missió diplomàtica, en la qual també el va succeir interinament. Des d'Holanda i de Westfàlia, Francesc escrivia cartes i poesies als seus amics, que es llegien en els cercles literaris i patriòtics de Barcelona. A la darrera etapa de la guerra, va combatre en la defensa de Barcelona (octubre de 1652) i es refugià amb el seu germà al Rosselló. Si Josep Fontanella fou «l'autore principale

⁴⁷ *Lettere da Münster* [20 gener 1645], pp. 724-730.

⁴⁸ Francesc Martí Viladamor, fill (Puigcerdà 1616-Perpinyà 1689), juntament amb el seu pare i amb Josep d'Ardena, representen el grup totalment supeditat a la voluntat de la cort francesa: cf. J.A. Pelayo i M. Jiménez Sureda, «Francisco Martí i Viladamor: un pro-francés durante la Guerra dels Segadors», *Manuscrits*, 9 (1991), pp. 289-304; i Simon, ob. cit., pp. 314-316.

della sollevazione della Catalogna» –segons escriu el nunci Chigi–,⁴⁹ la revolta catalana va tenir en Francesc Fontanella el seu poeta.⁵⁰

La vida literària de Francesc Fontanella tingué dues etapes. A Barcelona era el poeta brillant i cortesà, que manifestava en els seus versos l'eufòria i el desencís nacional dels catalans. Les obres d'aquella època són el *Panegíric de Pau Claris* (1641), la *Tragicomèdia d'amor, firmesa i porfia* (1642) i *Lo desengany* (1651). En elles deixava expressat com, després dels anys de lluita política al costat del seu pare i germà, se sentia torbat i confús: Barcelona assetjada, el pare proscrit pel Consell de Cent, i ell vidu. En la segona etapa, a Perpinyà, exiliat el seu germà i ell vidu per segona vegada, ingressà al convent de Predicadors (1657). Ordenat prevere el 1660, esdevingué prior del convent de la capital del Rosselló i predicador quaresmal a la catedral de sant Joan (1674-78). Aleshores la seva poesia derivà cap al tema religiós i de penediment: *Desengany del món; Octaves devotes*.⁵¹ Reflectia un desencís que anava més enllà de la política.

---

⁴⁹ Carta de Chigi a la Secretaria d'Estat, pel nou papa Innocenci X, cf. *Lettere da Münster*, p. 729 (20 gener 1645).

⁵⁰ Enllestit aquest article, he llegit amb interès un treball molt complet, que integra els aspectes polítics i també els literaris (inclou diverses poesies inèdites de Francesc de Fontanella escrites durant aquella etapa) i és digne de ser recomanat: Jaume Costa, Artur Quintana i Eva Serra, «El viatge a Münster dels germans Josep i Francesc Fontanella per a tractar les paus a Catalunya», *Polyglotte Romania. Homenatge a Tilbert Didac Stegmann*, tom I, [Frankfurt am Main], 1991, pp. 257-294.

⁵¹ Cf. Joan Busquets, «Catalunya a l'època dels Fontanella», dins *Homenatge a J.P. Fontanella*, Olot, Ed. Municipals, 1991, 29 i 30; Albert Maent, «Fontanella i Gavarrer, Francesc», *Diccionari d'Història Eclesiàstica de Catalunya*, vol. II, Barcelona, 2000, 198.